

УДК 336.27

Європейський банк реконструкції та розвитку як ключовий фінансовий партнер України

Вербицька І.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету

У статті здійснено огляд географічного спрямування та обсягів інвестицій Європейського банку реконструкції та розвитку протягом останніх років. З'ясовано місце України у поточному загальному списку проінвестованих банком країн. Проаналізовано показники заборгованості України перед Європейським банком реконструкції та розвитку. Сформульовано авторські висновки за результатами проведеного аналізу. Окреслено пріоритетні шляхи покращення інвестиційного клімату в Україні.

Ключові слова: Європейський банк реконструкції та розвитку, інвестиції, співпраця, заборгованість.

Вербицкая И.И. ЕВРОПЕЙСКИЙ БАНК РЕКОНСТРУКЦИИ И РАЗВИТИЯ КАК КЛЮЧЕВОЙ ФИНАНСОВЫЙ ПАРТНЕР УКРАИНЫ

В статье сделан обзор географического направления и объемов инвестиций Европейского банка реконструкции и развития в последние годы. Выяснено место Украины в текущем общем списке проинвестированных банком стран. Проанализированы показатели задолженности Украины перед Европейским банком реконструкции и развития. Сформулированы авторские выводы по результатам проведенного анализа. Определены приоритетные пути улучшения инвестиционного климата в Украине.

Ключевые слова: Европейский банк реконструкции и развития, инвестиции, сотрудничество, задолженность.

Verbitska I.I. EUROPEAN BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT AS A KEY FINANCIAL PARTNER OF UKRAINE

The overview of the geographical direction and the volume of the investment of the European Bank for Reconstruction and Development in recent years is made in the article. The place of Ukraine in the general list of the bank invested countries in 2016 is defined. The indicators of Ukraine's debt to the European Bank for Reconstruction and Development were analyzed. The author's conclusions based on the results of the analysis were made. The priority ways to improve the investment climate in Ukraine were suggested.

Keywords: European Bank for Reconstruction and Development, investment, cooperation, debt.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Співпраця України із ключовими світовими фінансовими інституціями сьогодні стала безальтернативним засобом стабілізації внутрішньої фінансової системи в умовах стійких кризових явищ і дисбалансів у національній економіці. Однією з таких інституцій є Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), що має статус міжнародної фінансової організації з найвищим кредитним рейтингом (AAA). Переваги такого співробітництва для нашої країни є надзвичайно вагомими, оскільки ЄБРР не фінансує витрати державного бюджету, а здійснює фінансування тільки інвестиційних проектів розвитку у приватному та державному секторах і, таким чином, сприяє модернізації держави загалом. Тому дослідження питань кооперації України та ЄБРР є особливо актуальним з огляду на

поточну активізацію процесів реформування національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти співробітництва України і Європейського банку реконструкції та розвитку досліджуються багатьма науковцями. Так, Н. Рудик розглядає міжнародне кредитування ЄБРР як джерело фінансування розвитку підприємств України [8]. Є.В. Бичихін, С.М. Іванов, К.В. Клименко встановлюють тенденції розвитку співробітництва України та ЄБРР [1; 4; 6]. А.А. Кадацька висвітлює питання міжнародно-правового регулювання відносин між Україною та ЄБРР [5]. Зазначені праці становлять значний доробок у дослідженні співпраці нашої держави з цією міжнародною фінансовою інституцією. Водночас в умовах динамічного розвитку відносин між Україною та ЄБРР виявлення сучас-

них тенденцій в означеній сфері не втрачає своєї актуальності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є оцінка обсягів інвестицій Європейського банку реконструкції та розвитку протягом останніх років і встановлення позиції України у поточному загальному списку проінвестованих банком країн, стану її заборгованості, а також визначення пріоритетних шляхів покращення вітчизняного інвестиційного клімату.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейський банк реконструкції та розвитку, що створений у 1991 році, основними завданнями своєї діяльності ставив:

- економічний розвиток і реконструкцію країн Центральної та Східної Європи, сприяння переходу їх до відкритої ринкової економіки і приватного підприємництва;
- підтримку країн-отримувачів допомоги у проведенні структурних економічних реформ;
- сприяння інвестиціям у виробництво, а також у сферу послуг і фінансовий сектор та пов'язану з ним інфраструктуру;
- стимулювання ключових та економічно обґрунтованих проектів, надання технічної допомоги для підготовки, фінансування і реалізації проектів тощо [9].

Сьогодні міжнародна фінансова установа об'єднує 65 країн із п'яти континентів, а також Європейський Союз і Європейський інвестиційний банк [10]. Україна доєдналась до ЄБРР 13 серпня 1992 року [7].

ЄБРР відіграє важливу роль на міжнародних ринках капіталу, здійснюючи на ньому широкий спектр угод. Його казначейство займається:

- залученням коштів фондування;
- інвестуванням та кредитуванням;
- управлінням структурою балансу;
- управлінням ризиками в інтересах клієнтів.

Банк фінансує реалізацію чітко структурованих, фінансово надійних проектів (включаючи численні проекти для малих підприємств) як безпосередньо, так і через фінансових посередників, таких як місцеві банки й інвестиційні фонди. ЄБРР працює здебільшого з клієнтами із приватного сектору, однак водночас фінансує муніципальну освіту та державні компанії. Основні інструменти фінансування включають кредити, пайові інвестиції та гарантії [3].

У табл. 1 відображено географічне спрямування та обсяги інвестицій ЄБРР за 2015–2016 рр.

Як свідчать дані табл. 1, загалом протягом 2016 року ЄБРР здійснив інвестиції у 35 країнах у таких регіонах, як Центральна Азія – 1,4 млрд. євро, Центральна Європа і держави Балтії – 1,4 млрд. євро, Кіпр – 64 млн. євро, Східна Європа і Кавказ – 1,2 млрд. євро, Греція – 485 млн. євро, Південно-Східна Європа – 1,6 млрд. євро, Південне і Східне Середземномор'я – 1,4 млрд. євро, Туреччина – 1,9 млрд. євро.

Україна у 2016 році отримала значне фінансування від ЄБРР порівняно з іншими країнами. Так, обсяг інвестицій становив 997 млн. євро (60% інвестицій, спрямованих у країни Східної Європи та Кавказу, та водночас 10,6% сукупних інвестицій ЄБРР за 2016 рік).

Отже, можна стверджувати, що, незважаючи на несприятливий інвестиційний клімат протягом останніх років, Україна все ж є привабливим об'єктом для інвестицій ЄБРР і входить у трійку лідерів разом із Туреччиною та Єгиптом, займаючи друге місце. Якщо оцінювати загальний обсяг інвестицій в нашу державу станом на кінець 2016 року, то Україна знову займає провідну позицію (12 358 млн. євро) у списку після Росії (26 220 млн. євро). Доречно зазначити, що протягом останнього звітного року Росія отримала інвестування від ЄБРР на суму всього лише 0,5 млн. євро, що, очевидно, пов'язано з дією міжнародних економічних санкцій внаслідок анексії Криму та військової агресії щодо України.

Пріоритетним напрямом інвестування в Україні ЄБРР вбачає інфраструктуру енергетичної сфери, оскільки ще з 1997 року банк управляє Фондом Чорнобильського укриття, який фінансує будівництво нового безпечного конфаймента (НБК) вартістю в 1,5 млрд. євро і пов'язані з ним проекти. Як очікується, їхня загальна вартість досягне 2,1 млрд. євро. У 2016 році робота зі спорудження НБК в Чорнобилі досягла вирішальної стадії, коли арочна сталева конструкція була перенесена на штатне положення і накрила зруйнований 4-й реактор, який був поміщений у тимчасове укриття, збудоване в 1986 році. Також у Чорнобилі тривало будівництво тимчасового сховища відпрацьованого ядерного палива вартістю 400 млн. євро, де будуть здійснюватися оброблення і зберігання протягом мінімального терміну 100 років понад 20 тис. тепловиділяючих збірок із 1-го, 2-го і 3-го енергоблоків. Будівництво цього об'єкта, яке повинно бути завершеним у 2017 році, фінансується з коштів Рахунку ядерної безпеки [3, с. 9, 49].

Таблиця 1

Інвестиції ЄБРР за 2015–2016 рр. (млн. євро)

№	Країна	2015 р.	2016 р.	Разом на кінець 2016 р.
<i>Центральна Європа і країни Балтії</i>				
1	Угорщина	127	79	2943
2	Латвія	3	61	653
3	Литва	2	8	655
4	Польща	776	647	8406
5	Словаччина	165	87	2251
6	Словенія	53	77	946
7	Хорватія	311	198	3570
8	Естонія	1	48	615
Разом		1438	1204	21 268
<i>Південно-Східна Європа</i>				
9	Албанія	178	10	1023
10	Болгарія	621	82	3633
11	Боснія і Герцеговина	199	138	2010
12	Македонія	19	158	1612
13	Косово	47	56	227
14	Румунія	201	260	7488
15	Сербія	304	478	4428
16	Чорногорія	6	99	511
Разом		1576	1282	20 931
<i>Східна Європа та Кавказ</i>				
17	Азербайджан	63	269	2660
18	Вірменія	63	138	1133
19	Білорусь	124	53	1929
20	Грузія	248	116	2973
21	Молдова	86	98	1191
22	УКРАЇНА	581	997	12 358
Разом		1166	1671	22 244
<i>Центральна Азія</i>				
23	Казахстан	1051	709	7384
24	Киргизька Республіка	111	48	678
25	Монголія	152	467	1498
26	Таджикистан	45	166	651
27	Туркменістан	9	12	254
28	Узбекистан	0	0	906
Разом		1369	1402	11 371
<i>Південне та Східне Середземномор'я</i>				
29	Єгипет	744	780	2326
30	Йорданія	403	163	906
31	Марокко	158	431	1179
32	Туніс	61	82	353
Разом		1367	1456	4764
<i>Окремі країни</i>				
33	Кіпр	64	33	218
34	Греція	485	320	810
35	Росія	0,5	106	26220
36	Туреччина	1925	1904	9038
Разом		2474,5	2363	36 286
Всього інвестицій		9390,5	9378	11 6864

Джерело: складено на основі [3, с. 2]

Аналіз показників заборгованості України перед ЄБРР станом на 31 грудня 2016 року

№ п/п	Показники	Сума, млрд. дол. США	Частки у структурі відповідних показників, %		
1	ЗАГАЛЬНА СУМА ДЕРЖАВНОГО ТА ГАРАНТОВАНОГО ДЕРЖАВОЮ БОРГУ , у тому числі	70,97	100	–	–
2	Державний борг , у тому числі	60,71	85,54	100	–
2.1	Заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій	13,67	19,26	22,51	100
2.1.1	<i>Європейський банк реконструкції та розвитку</i>	0,59	0,83	0,97	4,32
3	Гарантований державою борг , у тому числі	10,26	14,46	100	–
3.1	Заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій	7,03	9,91	68,52	100
3.1.1	<i>Європейський банк реконструкції та розвитку</i>	0,39	0,55	3,80	5,55

Джерело: складено на основі [2]

Крім того, ЄБРР здійснює фінансову підтримку комерціалізації комунальних підприємств у рамках проектів зі значними ефектами або підвищення енергетичної ефективності, а також модернізації транспортної та газорозподільчої систем України.

Варто водночас відзначити, що співпраця України з міжнародною фінансовою інституцією зумовлює зовнішню заборгованість, показники якої відображено в табл. 2.

Аналізуючи дані табл. 2, можна дійти висновків, що:

1) станом на 31 грудня 2016 року загальна сума державного та гарантованого державою боргу України становила 70,97 млрд. дол. США, в тому числі державний борг – 60,71 млрд. дол. США, тобто 85,54%, а гарантований державою борг – 10,26 млрд. дол. США, тобто 14,46%. Державний борг за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій, становив 13,67 млрд. дол. США, тобто 19,26% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу України. Водночас гарантований державою борг за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій, становив 7,03 млрд. дол. США, тобто 9,91% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу України;

2) загальна заборгованість України перед ЄБРР станом на 31 грудня 2016 року становила 0,98 млрд. дол. США і є порівняно незначною, оскільки становить близько одного відсотка у структурі загальної заборгованості

України. При цьому гарантований державою борг перед ЄБРР є на 0,2 млрд. дол. США меншим, ніж державний борг;

3) частка боргу перед ЄБРР у структурі заборгованості за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій, у складі державного боргу становить 4,32%, а у складі гарантованого державою боргу – 5,55%.

На підставі проведеного аналізу можна узагальнити, що заборгованість України перед ЄБРР не має критичного значення навіть за нарощення обсягів інвестування банком нашої країни останніми роками. Це пояснюється умовами співпраці, коли кошти спрямовуються в країну не як загальнодержавне запозичення, а на конкретні інвестиційні об'єкти.

Висновки з цього дослідження. Підсумовуючи, варто відзначити, що, незважаючи на несприятливий інвестиційний клімат протягом останніх років, Україна все ж є привабливим об'єктом для інвестицій ЄБРР і входить у трійку лідерів. Однак не варто сподіватись на значну тривалість встановленої тенденції без вжиття нагальних заходів щодо залучення фінансування, а все ж потрібно створювати максимально зручні умови для інвестування. Не останню роль у цьому процесі відіграє забезпечення політичної та законодавчої стабільності, рішуча та безкомпромісна боротьба з корупцією з інформуванням загалу про отримані результати, що має дати позитивний сигнал для міжнародних фінансових установ, зокрема для Європейського банку рекон-

струкції та розвитку, про надійність України як фінансового партнера. У цьому напрямі дослідження перспективним видається розроблення проектів інвестування ЄБРР окремих об'єктів, стратегічно важливих для нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бичихін Є.В. Основні тенденції інвестиційних процесів в Україні в контексті співробітництва з Європейським банком реконструкції та розвитку / Є.В. Бичихін // Наукові праці НДФІ. – 2015. – Вип. 1. – С. 128–137.
2. Державний та гарантований державою борг України за станом на 31.12.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
3. Европейский банк реконструкции и развития. Годовой отчет за 2016 год. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ebrd.com/news/publications/annual-report/annual-report-2016.html>
4. Іванов С.М. Співробітництво України та ЄБРР: тенденції розвитку / С.М. Іванов, К.В. Клименко // Наукові праці НДФІ. – 2016. – Вип. 3. – С. 5–23.
5. Кадацька А.А. Міжнародно-правове регулювання відносин між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку / А.А. Кадацька // Альманах міжнародного права. – 2015. – Вип. 9. – С. 82–91.
6. Клименко К.В. Співробітництво Європейського банку реконструкції та розвитку з окремими країнами європейського та азійського регіонів / К.В. Клименко, С.М. Іванов // Фінанси України. – 2016. – № 11. – С. 52–78.
7. Міжнародне співробітництво: ЄБРР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/news/mizhnarodne-spivrobitnictvo/%D1%94brd>
8. Рудик Н. Міжнародне кредитування ЄБРР як джерело фінансування розвитку підприємств України / Н. Рудик // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2016. – № 2. – С. 110–115.
9. Угода про заснування Європейського банку реконструкції та розвитку від 29.05.1990 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_062
10. Structure and management. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.ebrd.com/who-we-are.html>.